

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

Наталія КОМИХ

**ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ВИКЛАДАННІ
ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»**

*Методичні рекомендації
2-е видання*

ДДУВС
2026

УДК 316
К 63

*Рекомендовано науково-методичною
радою Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 20.05.2026)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лариса КОЛІСНИК – завідувач аспірантури і докторантури, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри історії та політичної теорії НТУ «Дніпровська політехніка».

Ірина ДРОК – завідувач науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції.

К 63 Комих Н. Г. Цифрові інструменти у викладанні дисципліни «Соціологія»: методичні рекомендації / Н. Г. Комих. Дніпро : ДДУВС, 2026. 33 с.

В авторській редакції

Методичні рекомендації мають на меті систематизувати досвід використання цифрових інструментів у освітньому процесі майбутніх поліцейських. Особлива увага приділяється методичним прийомам застосування цифрових технологій при засвоєнні соціологічних знань та формування компетентностей: цифрової грамотності, критичного мислення, комунікативних навичок, уміння працювати з інформацією, здатності до командної роботи та самостійного навчання. У виданні окреслено методологічні та методичні засади, структуру та організацію навчальної діяльності, а також репрезентовано основні методики проведення семінарських занять, форми організації самостійної роботи курсантів.

Друге, доповнене видання, враховує сучасні цифрові новації та можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі. Методичні рекомендації будуть корисними для науково-педагогічних, педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти закладів зі специфічними умовами навчання та всіх, зацікавлених проблематикою цифровізації освіти.

Автори:

КОМИХ Наталія Григорівна – завідувач кафедри психології, соціології та педагогіки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат соціологічних наук, доцент

©Комих Н.Г., 2026
©ДДУВС 2026

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ 1. Цифрові освітні ресурси та інструменти	5
1.1. Основні поняття.....	5
1.2. Платформи та сервіси для розміщення навчальних матеріалів та дистанційного навчання.....	7
1.3. Штучний інтелект в освітньому процесі.....	14
Розділ 2. Методичні вказівки до семінарських занять.....	18
Список літератури та джерел	32

ПЕРЕДМОВА

Сучасний світ поринає в еру стрімкого створення та застосування цифрових технологій та штучного інтелекту. У суспільствах відбуваються тектонічні соціальні зміни, які створюють новий порядок організації суспільної взаємодії в двох реальностях: об'єктивній та віртуальній. Остання напряду пов'язана з можливостями мережі Інтернет.

Українське суспільство достатньо стрімко долучається до диджиталізації соціальної взаємодії як на інституційному, груповому, так і міжособистісному рівнях. Сфера освіти є ключовим агентом і простором розгортання процесів впровадження цифрових технологій в навчальний процес для професійної підготовки фахівця, який може набути актуальних компетенцій і буде конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Соціологія як навчальна дисципліна забезпечує широкий спектр сучасних компетентностей для здобувачів вищої освіти, а саме: здатність діяти в умовах невизначеності ситуації, критичне мислення, ненасильницьке спілкування, культурну свідомість і самовизначення, а також соціальну та громадянську компетентності. До цього переліку важливо додати цифрові компетентності, які дозволяють не лише опанувати знання з професії, а й усвідомлювати можливості подальшого вдосконалення щодо особистісного та кар'єрного розвитку. Окрему роль у формуванні таких компетентностей відіграє використання штучного інтелекту (ШІ) та цифрових технологій, що сприяє розвитку навичок роботи з інформацією, аналітичного мислення та цифрової грамотності.

Застосування онлайн-інструментів у навчанні, зокрема платформ, аналітичних сервісів та інструментів на основі ШІ, надає можливість ефективно опанувати цифрову грамотність і формувати навички відповідального використання інтелектуальних систем у професійній діяльності. Майбутні поліцейські в процесі навчання розвивають соціологічну уяву як методологію сприйняття соціуму і навколишнього середовища, вибудовування ефективної комунікації у взаємозв'язку зі структурним, культурним, історичним контекстом, а також з індивідуальними та колективними діями агентів суспільства. У цьому процесі використання інструментів штучного інтелекту дозволяє моделювати соціальні ситуації, аналізувати великі масиви даних і підвищувати якість навчальної аналітики.

Усі зазначені навички можуть формуватися та реалізовуватися під час занять із використанням різноманітних цифрових інструментів, включно з ШІ-технологіями, а у перспективі — із залученням інструментів імерсійного навчання (віртуальної та доповненої реальності). Інформація, представлена в методичних рекомендаціях, є спробою узагальнити досвід викладання дисципліни в дистанційному та змішаному форматах із використанням інноваційних методик, а також ознайомити з можливостями та практиками застосування цифрових інструментів і штучного інтелекту в організації освітнього процесу.

РОЗДІЛ 1. ЦИФРОВІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Цифрові інструменти навчання належать до активних та інтерактивних методів освітньої діяльності, що забезпечують підвищення залученості здобувачів освіти та ефективність засвоєння навчального матеріалу. Їх результативне використання передбачає розуміння базових понять і підходів цифрової педагогіки, що дозволяє науково-педагогічним працівникам упевнено орієнтуватися у сучасних практиках викладання.

У цьому розділі розглянуто основні цифрові інструменти, що застосовуються у змішаному та дистанційному навчанні, з урахуванням можливостей інтеграції технологій штучного інтелекту в освітній процес.

1.1. Основні поняття

ЦИФРОВЕ СУСПІЛЬСТВО – (information society, digital society, electronic society, e-society) – це суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (самореалізація, робота, відпочинок, навчання, дозвілля індивідів), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [6].

Сучасний розвиток мережі Інтернет безпосередньо впливає на трансформацію освітнього процесу, змінюючи підходи до навчання, викладання та оцінювання результатів освітньої діяльності. Ключовими тенденціями є:

✓ розширення доступу до освіти через Інтернет. Цифрові платформи забезпечують можливість навчання незалежно від місця перебування, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану та кризових ситуацій. Це сприяє реалізації принципу безперервної освіти та індивідуалізації навчальних траєкторій;

✓ активне впровадження змішаного та дистанційного навчання. Інтернет стає основною інфраструктурою для організації освітнього процесу, поєднуючи аудиторну роботу з онлайн-взаємодією, що підвищує гнучкість та адаптивність навчання;

✓ інтеграція штучного інтелекту в освітній процес. Інструменти штучного інтелекту використовуються для створення навчального контенту, автоматизованого оцінювання, аналізу успішності здобувачів освіти та персоналізації навчання. Це дозволяє підвищити ефективність освітнього

процесу та адаптувати його до індивідуальних потреб;

✓ інтерактивні та імерсивні технології навчання, зокрема використання віртуальних середовищ, симуляцій та цифрових тренажерів. Такі підходи особливо ефективні у професійній підготовці, зокрема майбутніх поліцейських, оскільки дозволяють моделювати реальні службові ситуації та відпрацьовувати практичні навички;

✓ цифрова грамотність та медіаграмотність як базові компетентності здобувачів освіти. Інтернет виступає не лише джерелом інформації, але й середовищем її критичного аналізу, що є важливим у контексті протидії дезінформації;

✓ розширення цифрових освітніх екосистем, що поєднують навчальні платформи, комунікаційні сервіси, бази даних та аналітичні інструменти. Це забезпечує комплексний підхід до організації освітнього процесу та підвищує його ефективність.

Водночас цифровізація освіти супроводжується низкою викликів, серед яких: забезпечення кібербезпеки, дотримання академічної доброчесності, етичне використання штучного інтелекту та подолання цифрової нерівності.

Україна демонструє високі темпи цифровізації та значне поширення мережі Інтернет серед населення. За даними міжнародних аналітичних досліджень, станом на 2025 рік в Україні налічувалося близько 31,5 млн користувачів Інтернету, що становить приблизно 82,4% населення [12]. У 2024 році цей показник складав близько 29,6 млн користувачів, або 79,2% населення [13].

ЦИФРОВА ОСВІТА – це об'єднання різних компонентів і найсучасніших технологій завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів [5].

ЦИФРОВА СВОБОДА ЛЮДИНИ – це можливість навчання, праці, тобто участі у виробничих, комунікаційних, організаційних процесах із будь-якого місця світу, за наявності відповідних цифрових засобів, технологій та доступу до цифрових інфраструктур [6].

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у суспільному житті. Вона охоплює такі поняття, як інформаційна грамотність та медіаграмотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпека (включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку), а також розв'язання різнопланових проблем і навчання впродовж життя [3].

ЦИФРОВІ НАВИЧКИ – (Digital Quotient, або DQ) – це навички щодо цифрових технологій, тобто цифровий інтелект (за аналогією з IQ або EQ, які використовуються для вимірювання рівня загального та емоційного інтелекту) [6].

КІБЕРБЕЗПЕКА – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [11].

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – організована сукупність інформаційних технологій, застосовуючи які, можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [10].

ГРАМОТНІСТЬ У ГАЛУЗІ ШІ – знання, уміння та навички, які дозволяють постачальникам, розробникам, користувачам і особам, які зазнають впливу системи ШІ, беручи до уваги їхні відповідні права та обов'язки, оцінити можливості, ризики та потенційну шкоду, яку може завдати система ШІ на будь-якому етапі її життєвого циклу та вживати заходів для її уникнення чи пом'якшення [10].

ДИПФЕЙК (глибока підробка) – контент, згенерований або відредагований за допомогою ШІ, який нагадує реальних людей, об'єкти, місця, інші сутності або події та вводить в оману щодо справжності або правдивості [10].

ЗАПИТ (промпт) – вхідний текст, інструкція або завдання для системи ШІ, на які ця система має відреагувати шляхом генерування контенту [10].

ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНИЙ ШІ – підхід до ШІ протягом усього життєвого циклу, ґрунтований на людських цінностях, який надає перевагу розширенню, а не заміні можливостей людей [10].

1.2. Платформи та сервіси для розміщення навчальних матеріалів та дистанційного навчання

У Дніпровському державному університеті внутрішніх справ застосовується платформа МІА «Освіта» (URL:https://osvita.dduvs.in.ua/md/local/moco_courses_catalog/assigned.php). Основою платформи є Moodle, але адаптована під систему закладів освіти Міністерства внутрішніх справ із специфічними умовами навчання.

Платформа має потужні можливості для змішаного навчання та активного засвоєння навчального матеріалу здобувачами. Викладачі мають можливості завдяки доступу до різноманітних інструментів створити інтерактивний курс, наповнити його навчальним матеріалом методичного характеру, візуальним контентом, творчими завданнями для семінарських,

практичних занять, індивідуальної та самостійної роботи.

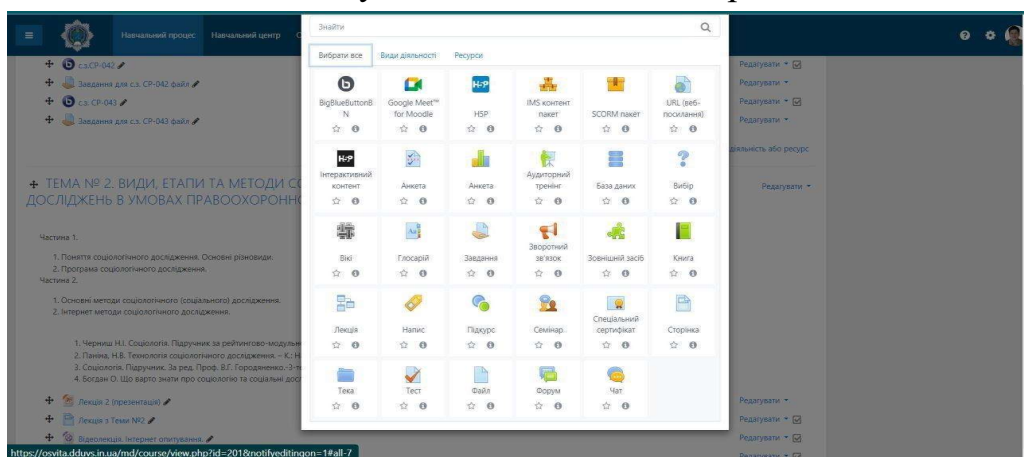

Рис.12.1.

На рисунку 1.2.1. продемонстровані можливості ресурсу у вигляді інструментів для ефективного змішаного навчання курсантів. Проведення навчальних занять онлайн надають можливість інструменти «BigBlueButton», «Google Meet». Використання цих ресурсів дозволяє використовувати інтерактивну дошку для активної роботи всіх учасників заходу. Також ресурс надає широкі можливості для перевірки знань здобувачів освіти через тести, анкети, завдання.

Moodle (акронім від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульне об’єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) – навчальна платформа, призначена для об’єднання викладачів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища.

Moodle дозволяє: легко створювати контент для дистанційного навчання; зручно управляти створеним контентом; публікувати матеріали в різних форматах: аудіо, відео, текст, презентації; до розміщених матеріалів давати доступ не всім, що дуже зручно в організації диференційованого навчання.

Переваги: широкі можливості управління (відкритий код); потужний апарат тестування; різноманітність навчальних елементів; дозволяє реалізувати за допомогою візуалізації.

Недоліки: безкоштовна система, але необхідно мати хостинг і домен; інструментів так багато, що деякі з них не потрібні під час використання.

ШІ в Moodle. Система управління навчанням Moodle (з відповідними

плагінами та інтеграціями) забезпечує персоналізацію навчання, автоматичне оцінювання та аналітику освітнього процесу. Використання інструментів штучного інтелекту в межах цієї платформи (зокрема через зовнішні сервіси) дозволяє здійснювати генерацію навчального контенту, аналіз навчальної діяльності здобувачів освіти та адаптацію освітніх матеріалів до їхніх індивідуальних потреб.

Microsoft Teams – платформа для командної роботи в Office 365 від Microsoft, який інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої роботи. Застосунок об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для нарад, файлообмінник та корпоративні програми. Microsoft Teams – це простір для колективної роботи, заснований на 4-х ключових ідеях – чат, центр взаємодії, можливості індивідуальних налаштувань і надійний захист. Microsoft Teams дозволяє: організовувати онлайн-зустрічі; проводити аудіо- та відеоконференції; публікувати в рамках робочого простору групи новин та загальні документи; вести планування спільної діяльності учасників групи; підключати додаткові онлайн-сервіси Microsoft. У Microsoft Teams вбудовані сервіси Office 365, включаючи Word, Excel, PowerPoint, OneNote, SharePoint, Power BI та інші. Наприклад, інструмент Microsoft Graph дозволяє аналізувати інформацію й ділитися результатом з учасниками групи. Користувачі можуть спільно працювати над документами, телефонувати один одному і проводити відеоконференції. Для зручності Microsoft додав можливість планувати та повторювати наради в календарі зайнятості учасників команди. В основі Microsoft Teams також закладено сервіс Office 365 Groups, який допомагає командам перемикатися між завданнями, не випасти з контексту й обмінюватися інформацією.

Переваги: інтеграція додатків з Office 365; робота в онлайн-зошитах; доступ до командних, корпоративних документів.

Недоліки: замкнута «екосистема» Microsoft; є платна версія, яка має ширший набір можливостей, ніж безкоштовна.

III Microsoft Teams. Платформа Microsoft Teams із використанням інструментів штучного інтелекту, зокрема Microsoft Copilot, забезпечує автоматичне створення підсумків занять, аналіз комунікації та генерацію навчального контенту. Завдяки функціям транскрипції, узагальнення інформації та інтелектуальних рекомендацій підвищується ефективність організації освітнього процесу та контроль навчальної діяльності здобувачів освіти. Використання цих можливостей сприяє розвитку цифрових компетентностей,

критичного мислення та навичок професійної взаємодії.

Google Classroom (укр. Google Клас) – безкоштовний веб-сервіс, створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом. Основна мета сервісу – прискорити процес поширення файлів між викладачами та здобувачами освіти. Google Classroom дозволяє: створити свій клас/курс; організувати запис учасників на курс; ділитися з учасниками необхідним навчальним матеріалом; запропонувати завдання; оцінювати завдання і стежити за їх прогресом; організувати спілкування.

Переваги: використання інструментів Google (Google Диск, Google Docs); повністю безкоштовна версія; є офлайн-доступ до інформації; простий у користуванні.

Недоліки: бідний арсенал навчальних елементів.

Важливо: для організації навчального процесу за певною дисципліною і протягом тривалого часу доречним буде обрати одну інтерактивну платформу, яка б відповідала меті, завданням курсу та дозволяла досягнути програмні результати навчання.

III Google Classroom. У програму інтегровані елементи штучного інтелекту, зокрема для автоматизації оцінювання, аналізу навчальної активності та надання рекомендацій викладачам. Завдяки інтеграції з сервісами Google Workspace for Education система може використовувати інтелектуальні підказки, перевірку граматики та допомогу у створенні навчального контенту. Це сприяє персоналізації навчання та підвищенню ефективності освітнього процесу.

Сервіси для відеоконференції

Zoom – це найпопулярніший у світі сервіс для проведення відеоконференцій. Безкоштовна версія має дещо обмежений функціонал (не більше 100 учасників), утім його цілком вистачає для ефективної роботи та навчання. Значною перевагою Zoom є можливість запису конференції, здійснення онлайн-трансляції в YouTube чи Facebook. Інтерфейс Zoom містить 4 вкладки: головна, чат, конференція та контакти.

На вкладці «головна» користувач може створити нову конференцію, приєднатися до існуючої за допомогою ідентифікатора, запланувати конференцію і почати демонстрацію екрана.

У вкладці «чат» розміщені чати, історія чатів з попередніх трансляцій та отримані файли. У «конференції» розміщені минулі та намічені конференції та записи минулих трансляцій. «Контакти» містять доданих користувачів, з якими можна розпочати відео або текстовий чат.

Конференції в Zoom транслюються в якості HD. Під час конференції користувач може увімкнути або вимкнути пристрої введення, вести чат з учасниками та передавати файли, переглянути профілі учасників та увімкнути запис. Серед особливостей Zoom:

- Спільне використання екрану.
- Проведення вебінарів з можливістю їхньої монетизації.
- Встановлення фону користувача без використання хромакею.
- Створення приватних та відкритих групових чатів.
- Інтеграція в конференцію опитувань та рубрики «питання-відповіді».
- Функція безкоштовної IP-телефонії.
- Кімнати для спільної роботи.
- Розшарування екрана з мобільного пристрою.
- Робота з Google Диском, Dropbox та Box.
- Можливість планування конференцій та їх запуск за допомогою.

Outlook та Gmail.

ШІ в Zoom. Платформа Zoom забезпечує організацію онлайн-занять із використанням ШІ-функцій, зокрема автоматичної транскрипції мовлення, створення підсумків зустрічей та виділення ключових тез. Це дозволяє здобувачам освіти краще засвоювати матеріал, а викладачу – аналізувати хід обговорення та активність учасників.

Google Meet – сервіс є безкоштовним і зручним і доволі простим у використанні. Зустріч можна запланувати заздалегідь і розіслати учасникам запрошення або створити миттєво. Кількість залучених учасників є необмеженою. Дозволяє працювати в системі календарного планування, учасники координують один з одним під час зустрічі. Є нагода демонстрації екрана, доступна можливість чату та коментування.

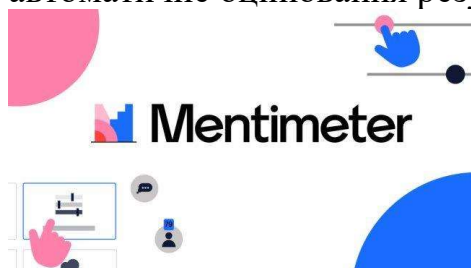
ШІ Google Meet. У Google Meet використовуються елементи штучного інтелекту, зокрема для автоматичного шумозаглушення, покращення якості відео та адаптивного освітлення. Інтеграція з Google Workspace дозволяє

застосовувати автоматичні субтитри та переклад у реальному часі. Це підвищує доступність онлайн-комунікації та ефективність взаємодії учасників освітнього процесу.

Сервіси для застосування інтерактивних методів навчання та створення навчальних матеріалів

У навчальному процесі сервіс Google Forms доцільно використовувати як інструмент для організації поточного та підсумкового контролю знань, проведення опитувань, анкетування та збору зворотного зв'язку від здобувачів освіти. Завдяки широкому набору шаблонів і можливостей налаштування викладач може створювати завдання різного рівня складності, використовувати мультимедійний контент, застосовувати розгалуження сценаріїв тестування та автоматичне оцінювання результатів.

Mentimeter. У навчальному процесі цей сервіс доцільно використовувати як інструмент для інтерактивної взаємодії з аудиторією під час занять. Він дозволяє в реальному часі збирати відповіді курсантів у різних форматах (голосування, діаграми, «хмара слів», графіки), що сприяє активізації навчальної діяльності, залученню всіх учасників та швидкому отриманню зворотного зв'язку. Важливо враховувати, що сервіс є анонімним і не передбачає ідентифікації респондентів, тому його недоцільно використовувати для оцінювання успішності. Водночас він ефективний для відстеження динаміки засвоєння матеріалу, виявлення рівня розуміння теми, збору різних точок зору та формування дискусії в навчальній групі.

Kahoot – це освітній сервіс, за допомогою якого можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань здобувачів за допомогою гри – змагання онлайн. Ресурс Kahoot інтегрує гру в навчальний процес та підходить для застосування при вивченні будь-якої навчальної дисципліни.

Для проведення гри викладач демонструє на екрані запитання, бажано зачитує їх, а учасники на своїх гаджетах обирають тільки відповіді. Є можливість переглянути результати в Excel. Безкоштовна версія обмежує коло учасників до десяти одночасно. Контент яскраво візуалізований, має музичний супровід, відео- та фотозображення. Завдяки різноманітності набору елементів для створення завдань значною мірою скорочується час для підготовки до заняття. Дозволяє застосувати принцип навчання через гру.

QUIZZZ

Quizzes – сервіс, що є схожим за змістом з Kahoot. Зручний для створення вікторин. Учасники підключаються за допомогою смартфона, відповідають на запитання та змагаються у швидкості відповідей. Застосування можливе як в умовах онлайн, так і офлайн.

ВІРТУАЛЬНА ДОШКА – це мережевий ресурс, призначений для організації спільної (групової) роботи зі створення документів, проєктів, для візуалізації при поясненні навчального матеріалу, спілкування в реальному часі.

Функції віртуальних дошок:

- ✓ Візуальна – наочно дозволяє продемонструвати навчальний матеріал.
- ✓ Інтерактивна – дозволяє всім учасникам працювати разом в реальному часі, вибудовувати комунікацію.
- ✓ Інформативна – є джерелом навчальної інформації та дозволяє комплексно розглянути предмет заняття.

Посилання на дошку Padlet.

:Padlet

Посилання на дошку Miro

Canva. У навчальному процесі платформа Canva використовується як універсальний інструмент для створення навчальних матеріалів, презентацій, інфографіки, плакатів і візуального контенту. Завдяки великій кількості шаблонів і простому інтерфейсу вона дозволяє викладачам і курсантам швидко оформлювати навчальну інформацію в наочній та доступній формі, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Застосування Canva в освітньому процесі доцільне для підготовки творчих завдань, проектної діяльності, візуалізації результатів досліджень, а також розвитку цифрової та медіаграмотності здобувачів освіти. Платформа підтримує спільну роботу, що дає можливість організовувати командні завдання та взаємодію між учасниками навчального процесу.

1.3. Штучний інтелект в освітньому процесі

У сучасному освітньому процесі підготовки поліцейських штучний інтелект (ШІ) виступає ефективним інструментом підтримки навчальної діяльності курсантів. Його застосування сприяє розвитку загальних компетентностей, зокрема аналітичного мислення, інформаційної грамотності, здатності до самостійного навчання та прийняття обґрунтованих рішень. Водночас використання ШІ потребує чіткого дотримання академічної доброчесності та професійної відповідальності.

Основні питання, пов'язані з академічною доброчесністю у використанні ШІ в освітньому процесі Дніпровського державного університету внутрішніх справ, окреслені в Положенні про використання штучного інтелекту в науковій, освітній та управлінській діяльності ДДУВС (наказ № 112 від 30.03.26).

На етапі підготовки до семінарів ШІ доцільно використовувати для пошуку та систематизації навчальної інформації, уточнення понять, формування переліку питань до теми, а також попереднього структурування матеріалу. Це дозволяє курсантам швидше орієнтуватися в темі та формувати цілісне уявлення про предмет обговорення.

Допустимим є використання ШІ для отримання стислих пояснень складних теоретичних положень, прикладів із практики, а також для самоперевірки знань (генерація тестових запитань, кейсів).

Водночас не рекомендується покладатися на ШІ без критичного аналізу отриманої інформації або використовувати готові відповіді, як власні, без опрацювання. Неприпустимим є повне делегування підготовки до семінару ШІ, зокрема формування виступів чи відповідей без розуміння їх змісту.

У процесі виконання самостійних завдань ШІ може застосовуватися для планування роботи, підбору джерел, узагальнення інформації, створення структури роботи або формування чернеток текстів. Це сприяє розвитку навичок організації навчальної діяльності та роботи з інформацією.

Допустимим є використання ШІ для допомоги в аналізі матеріалу, порівнянні підходів, формуванні висновків за умови їх подальшого осмислення та доопрацювання курсантом.

Не рекомендується використовувати ШІ для автоматичного написання повних робіт без власної участі, а також копіювати згенеровані тексти без перевірки достовірності. Неприпустимим є подання згенерованих матеріалів як власних результатів без їх критичного опрацювання, що порушує принципи академічної доброчесності.

При підготовці тез ШІ може бути корисним для формулювання теми, структурування матеріалу, уточнення наукових формулювань, перекладу та редагування тексту. Це допомагає курсантам опанувати науковий стиль викладу та підвищити якість письмових робіт. Допустимим є використання ШІ для створення чернеток тез, генерації ідей, підбору аргументів або прикладів із практики, за умови їх подальшого доопрацювання.

Водночас не рекомендується покладатися на автоматичну генерацію змісту без власного аналізу, а також використовувати неперевірені джерела чи вигадані посилання. Неприпустимим є подання повністю згенерованих тез, що не відображають власної позиції курсанта, або містять недостовірні дані.

Загальні застереження щодо використання ШІ. Використання ШІ в освітньому процесі має здійснюватися з урахуванням таких принципів:

- ✓ критичне оцінювання отриманої інформації;
- ✓ перевірка достовірності джерел;
- ✓ дотримання академічної доброчесності;
- ✓ недопущення підміни власної навчальної діяльності автоматизованими результатами;
- ✓ усвідомлення професійної відповідальності, особливо в контексті підготовки до правоохоронної діяльності.

Таким чином, ШІ виступає допоміжним інструментом навчання, який за умови грамотного використання підвищує ефективність освітнього процесу, однак не може замінити самостійну пізнавальну діяльність курсанта. У таблиці 1.3.1. представлена зведена інформація про використання ШІ в освітньому процесі курсантів.

Застосування ШІ в освітньому процесі

Етап навчальної діяльності	рекомендується застосування ШІ	застосування ШІ допустиме	застосування ШІ не рекомендується	застосування ШІ неприпустиме
Підготовка до семінарського заняття	Пошук і систематизація інформації; уточнення понять і термінів; формування плану відповіді; підбір прикладів із практики	Отримання стислих пояснень теми; генерація запитань для самоконтролю; створення коротких конспектів	Використання готових відповідей без їх осмислення; покладання на ШІ без перевірки інформації	Повне делегування підготовки ШІ; подання згенерованих відповідей як власних без розуміння змісту
Виконання самостійної роботи	Планування структури роботи; підбір джерел; узагальнення матеріалу; допомога в оформленні	Генерація чернеток тексту; допомога в аналізі та порівнянні підходів; формування попередніх висновків	Автоматичне написання роботи без власного опрацювання; використання неперевірених даних	Подання повністю згенерованої роботи як власної; порушення академічної доброчесності
Підготовка тез для участі в конференції	Формулювання теми; структурування тез; редагування та покращення стилю; переклад	Генерація ідей; створення чернеток; підбір аргументів і прикладів	Використання неперевірених або вигаданих джерел; відсутність власного аналізу	Подання повністю згенерованих тез; використання недостовірної інформації або фіктивних посилань

У процесі підготовки курсантів доцільно використовувати сучасні інструменти штучного інтелекту, які сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку критичного мислення та навичок роботи з інформацією.

До найбільш поширених і доцільних для використання в освітньому процесі належать:

- ChatGPT – використовується для пояснення навчального матеріалу, генерації прикладів, підготовки до семінарів, формування тестових завдань і самоконтролю знань.

- Grammarly – допомагає у перевірці граматики, стилю та логіки викладу текстів, що особливо актуально при підготовці рапортів, тез і наукових робіт.

- Google Gemini – використовується для пошуку інформації, аналізу даних, створення відповідей і допомоги у виконанні навчальних завдань.
- Microsoft Copilot – інтегрується з офісними програмами та допомагає у створенні документів, презентацій, аналітичних матеріалів.
- Canva – використовується для створення презентацій, інфографіки та візуалізації навчального матеріалу.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Які сервіси дозволяють перевіряти знання здобувачів освіти?
2. Для виконання яких навчальних завдань можуть бути використані віртуальні дошки?
3. Чи дозволяє змішана форма навчання працювати з візуальними дошками?
4. Які сервіси інтегрують гру в навчальний процес?
5. Які сервіси надають можливість викладачу отримати інформацію про якість навчального матеріалу з його дисципліни?
6. Складіть десять запитань для використання в опитуванні Kahoot.
7. Наведіть приклади застосування ШІ в освітньому процесі.
8. Наведіть приклади неетичної поведінки при використанні ШІ в навчанні.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ, МЕТОДИ ТА ФУНКЦІЇ СОЦІОЛОГІЇ.

Семінарське заняття № 1 – 2 год.

Навчальна мета: формування у майбутніх фахівців соціологічного мислення і культури, розуміння сутності й змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення, усвідомлення природи різних соціальних конфліктів та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення.

Питання до семінарського заняття

1. Предмет і об'єкт соціології.
2. Структура соціології.
3. Методи, закони і категорії соціології.
4. Функції соціології.
5. Роль соціології в соціальному реформуванні суспільства.
6. Місце соціології в професійній підготовці молодих спеціалістів.

Завдання для самостійної роботи.

1. Підготувати есе «Чим може бути корисна соціологія в майбутній професії поліцейського?»
2. За допомогою одного із сервісів штучного інтелекту (наприклад, Canva, ChatGPT, Microsoft Copilot) представити у вигляді схеми або презентації етапи розвитку соціологічної думки в Україні.
3. Виконати завдання за ресурсом Kahoot.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Що є предметом соціології? Чому є різні підходи до його визначення?
2. Назвіть основні категорії та методи соціології.
3. Які функції та завдання виконує соціологія?
4. Визначте місце і зв'язки соціології в системі суспільних наук.
5. Визначте роль соціології у формуванні світогляду та правосвідомості.
6. Покажіть взаємозв'язок соціології з юридичними дисциплінами.

Рекомендована література до теми 1:

1. Історія української соціології. XIX-XXI: навчальний посібник / за редакцією В. П. Степаненка і К. В. Батаєвої. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 566 с.
2. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
3. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної

діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.

4. Комих Н. Г. Соціологія безпеки : хрестоматія / Н. Г. Комих. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 147 с.

5. Комих Н. Г. Цифрові інструменти у викладанні дисципліни «Соціологія» : метод. реком. / Н. Г. Комих. Дніпро : ДДУВС, 2023. 32 с.

6. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).

7. Скиба Е. К., Комих Н. Г. Гендерна дискримінація: інструменти виявлення та протидії в секторі безпеки та оборони : метод. рек. / Е. К. Скиба, Н. Г. Комих. Дніпро : ДДУВС, 2023. 34 с.

8. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 2. СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Навчальна мета: формування у здобувачів освіти соціологічного мислення та культури, розуміння сутності особистості як соціального феномена, засвоєння закономірностей її формування, розвитку та соціалізації в сучасному суспільстві, а також у виявленні чинників, що впливають на становлення особистості, усвідомленні її ролі в системі соціальних відносин і набутті навичок аналізу соціальної поведінки людини в умовах соціальних змін і конфліктів.

Питання до семінарського заняття:

1. Суть понять: людина, індивід, особистість у структурі гуманітарних наук.
2. Соціальна структура особистості.
3. Основні теорії особистості.
4. Теорія статусу та рольової поведінки.
5. Сучасні субкультури та солідарності.

Завдання для самостійної роботи

1. Напишіть автобіографічну розповідь «Моя соціалізація».
2. Створіть за допомогою ресурсу ШІ інфографіку «Етапи життєвого шляху особистості». Поясніть її зміст.
3. Виконайте завдання за ресурсом Kahoot.
4. Проаналізуйте соціологічний портрет особистості злочинця на основі умовної ситуації криміногенного характеру (крадіжка, хуліганство, шахрайство або домашній конфлікт, що переріс у правопорушення) та визначіть соціальні чинники, які могли вплинути на формування девіантної поведінки. Охарактеризуйте особистість умовного правопорушника (вік, соціальний статус, рівень освіти, сімейне середовище, соціальні ролі). Проаналізуйте можливі соціальні причини формування девіантної поведінки (соціалізація, вплив групи,

маргіналізація, стресові фактори, ціннісні орієнтації).

За допомогою інструментів штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT) сформууйте альтернативні пояснення мотивації злочинної поведінки; змодельуйте 2–3 варіанти розвитку ситуації після вчинення правопорушення; запропонуйте можливі профілактичні заходи щодо недопущення подібної поведінки.

Порівняйте власний аналіз із результатами, отриманими за допомогою ШІ, та оцініть, які соціологічні фактори були враховані більш повно.

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке соціалізація та які її основні характеристики?
2. Які існують основні концепції соціалізації та в чому їх відмінності?
3. У чому полягають особливості правової соціалізації?
4. У чому сутність понять «людина», «індивід», «особистість» у структурі гуманітарних наук?
5. Що таке соціальна структура особистості та з яких елементів вона складається?
6. У чому полягає теорія статусу та рольової поведінки?

Рекомендована література до теми 2:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.
3. Комих Н. Г. Цифрові інструменти у викладанні дисципліни «Соціологія» : метод. реком. / Н. Г. Комих. Дніпро : ДДУВС, 2023. 32 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 3. СОЦІОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Семінарське заняття № 3 – 2 години

Навчальна мета: сформування у майбутніх фахівців соціологічного мислення і культури, розуміння сутності і змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення, усвідомлення природи різних соціальних конфліктів та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення.

Питання до семінарського заняття

1. Загальна характеристика соціальної норми і девіантної поведінки.
2. Причини та соціальні фактори девіантної поведінки.
3. Негативні та позитивні форми девіантної поведінки.
4. Проблеми девіантної поведінки в сучасній Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні причини та соціальні фактори девіантної поведінки. Розкрийте основні підходи до пояснення девіації та наведіть приклади. Відповідь оформіть у вигляді інфографіки.

2. Проаналізуйте одну актуальну проблему девіантної поведінки в Україні (наприклад: правопорушення серед молоді, кібердевіації, залежності). Оформіть результати у вигляді повідомлення (до 2 стор.) із зазначенням причин явища; соціальних наслідків; можливих шляхів профілактики.

3. За допомогою сервісу штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT або Canva) створіть схему або інфографіку на тему: «*Види девіантної поведінки та їх характеристика*». Додайте коротке пояснення (5–7 речень), у якому обґрунтуйте структуру та зміст створеного матеріалу.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність соціальної девіації та які основні види девіантної поведінки існують?

2. Які соціологічні теорії пояснюють девіантну поведінку та злочинність як соціальне явище?

3. Що таке соціальні норми, які існують відхилення від них і як вони проявляються в різних соціальних групах?

4. Які функції, зміст і механізми соціального контролю у регулюванні девіантної поведінки?

5. Які причини, чинники поширення девіації та злочинності, а також способи профілактики девіантної поведінки?

Рекомендована література до теми 3:

1. Дюркгайм Е. Самогубство : соціологічне дослідження / пер. з фр. Л. Кононович. Київ : Основи, 1998. 519 с. URL: <https://koha.tntu.edu.ua/bib/140051> (дата звернення: 16.04.2026).

2. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).

3. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.

4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).

5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

6. Семиступенева модель кризових комунікацій – слово, довіра, безпека : навч. посіб. / кол. авт. - Дніпро : ДДУВС. - Дніпро, 2025. - 112 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16801>.

7. Безпека громади в умовах воєнного стану : навч. посіб. / Кол. авт. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 258 с. <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16714>

ТЕМА 4. СУСПІЛЬСТВО ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА

Семінарське заняття № 4 – 2 год.

План

Навчальна мета: сформування у майбутніх фахівців соціологічного мислення і культури, розуміння сутності й змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення, усвідомлення природи різних соціальних конфліктів та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення.

Питання до семінарського заняття

1. Визначення суспільства. Основні ознаки суспільства.
2. Основні концепції виникнення суспільства.
3. Сучасний світ: постіндустріальне (інформаційне) суспільство.
4. Співвідношення понять "суспільство", "державна", "громадянське суспільство".
5. Основні методологічні підходи до розгляду суспільства.
6. Індустріальне та постіндустріальне суспільство. Глобальні проблеми сучасного суспільного розвитку.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте конспект у формі інтелект-карти (через візуальні образи) на тему: «*Суспільство як цілісна система: основні ознаки та структура*». Розкрийте ключові характеристики суспільства, його елементи та функціонування як системи.

2. За допомогою сервісів штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT або Canva) створіть інфографіку на тему: «*Індустріальне та постіндустріальне суспільство: порівняльна характеристика*».

У роботі необхідно відобразити:

- основні ознаки кожного типу суспільства;
- ключові відмінності;
- приклади сучасних країн або процесів.

Додайте коротке пояснення (5–7 речень), у якому обґрунтуйте логіку

побудови інфографіки.

3. Порівняйте поняття «суспільство», «держава», «громадянське суспільство». Визначте спільні риси та відмінності, наведіть приклади їх взаємодії в сучасній Україні. Оформіть у вигляді таблиці або короткого есе (1–2 стор.).

Запитання для самоконтролю:

1. Які існують основні методологічні підходи до розгляду суспільства?
2. У чому сутність індустріального та постіндустріального суспільства і які глобальні проблеми сучасного розвитку?
3. Що таке світове співтовариство та які його основні характеристики?
4. Як визначається суспільство і які його основні ознаки?
5. Які соціологічні уявлення про суспільство, закони його розвитку та в чому полягає розуміння суспільства як системи?

Рекомендована література до теми 4:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.
3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 5. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА

Семінарське заняття № 5 – 2 год.

Навчальна мета: сформування у майбутніх фахівців соціологічного мислення і культури, розуміння сутності й змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення, усвідомлення природи різних соціальних конфліктів та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття соціальної структури.
2. Базові елементи соціальної структури.
3. Соціально-класова теорія та теорія соціальної стратифікації.

Завдання для самостійної роботи в аудиторії:

1. Виконання цього завдання передбачає групову роботу (здобувачі завчасно поділяються на групи) з використанням **Padlet**.

Описати одну із соціальних структур українського суспільства (курсанти довільно обирають вид структури).

Види соціальних структур:

- соціально-класові – класи, соціальні прошарки, соціальні групи та верстви;
- соціально-професійні – виробничі, навчальні, військові колективи тощо;
- соціально-демографічні – сім'я, молодь, люди похилого віку;
- соціально-територіальні – міста, села, райони;
- соціально-етнічні – нації, народності, етноси.

2. Виконання цього завдання передбачає групову роботу (здобувачі завчасно поділяються на групи) з використанням **Padlet**.

На прикладі головного героя за улюбленим художнім твором, кінофільмом, серіалом описати становище індивіда або соціальної групи в суспільстві за схемою П. Блау.

Американський соціолог Пітер Блау розробив систему параметрів, які визначають становище індивіда в суспільстві, – номінальні показники (рівні між собою) та рангові (визначаються нерівністю).

Номінальні параметри

Стать
Інтелігентність
Расова приналежність, мова
Етнічна приналежність
Віросповідання
Місце проживання
Політична орієнтація
Галузь діяльності

Рангові параметри

Дохід (заробітна плата)
Освіта
Вік
Багатство (спадщина, накопичення)
Престиж
Соціальне походження
Влада
Адміністративна посада

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке соціальна структура суспільства та з яких елементів вона складається?
2. Які існують види соціальних груп, спільностей і як вони класифікуються?
3. У чому полягає сутність соціальних ролей і статусів та їх значення в суспільстві?
4. Що таке соціальні інститути, які їх основні види та функції?
5. У чому сутність соціальної стратифікації та нерівності, які їх види, функції й особливості в сучасному українському суспільстві?

Рекомендована література до теми 5:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.
3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ

Семінарське заняття № 6 – 4 год.

Навчальна мета: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про сутність, структуру та функції соціальних організацій і соціальних інститутів, їх роль у регулюванні суспільних відносин та забезпеченні стабільності соціальної системи; розвинути здатність аналізувати процеси інституціоналізації, взаємодію організацій у різних сферах суспільства, а також виявляти проблеми функціонування соціальних інститутів і визначати шляхи їх удосконалення в сучасних умовах.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття та характерні риси соціальної організації.
2. Формальні і неформальні організації.

3. Бюрократія як соціальне явище.
4. Поняття соціального інституту.
5. Функції та дисфункції соціальних інститутів.
6. Співвідношення понять соціальний інститут та соціальна організація.
7. Позитивні та негативні риси бюрократії за М. Вебером.

Завдання для самостійної роботи в аудиторії:

1. Кейс «Соціальні інститути суспільства: право, сім'я, держава, поліція, освіта». Складання ситуативних завдань (робота в групах з використанням **Padlet**).

2. За допомогою сервісів штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT або Canva) створіть інфографіку на тему: «Соціальні інститути та соціальні організації: структура, функції та взаємодія».

У роботі необхідно відобразити:

- основні види соціальних інститутів (сім'я, освіта, право, держава тощо);
- приклади соціальних організацій;
- їх основні функції в суспільстві;
- взаємозв'язок між інститутами та організаціями.

Підготуйте коротке пояснення (5–7 речень), у якому обґрунтуйте логіку побудови інфографіки та роль ШІ у виконанні завдання.

3. Здійснити візуальний аналіз діяльності поліції як соціального інституту (5 фото або відеоролики – 2 шт.) (розмістити роботу **Padlet**).

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність соціального інституту, його основні види та структурні елементи?

2. Які основні соціальні інститути існують у сучасному суспільстві та які їх функції й можливі дисфункції?

3. Що таке соціальна організація, які її основні риси та критерії класифікації?

4. У чому сутність бюрократії як моделі організації та які її базові характеристики за М. Вебером?

5. Яке співвідношення між поняттями «соціальний інститут» і «соціальна організація», а також які особливості демократичної організації?

Рекомендована література до теми 6:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).

2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.

3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення

України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.

4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).

5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 7. СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ

Семінарське заняття № 7 – 2 год.

Навчальна мета: сформувати у здобувачів системне розуміння соціально-політичних процесів і явищ, механізмів функціонування політичної влади та інститутів, ролі громадської думки і політичної культури, а також розвинути здатність аналізувати політичні відносини, оцінювати ефективність управлінських рішень і застосовувати соціологічні підходи у професійній діяльності.

Питання до семінарського заняття

1. Предмет соціології політики. Політика як вираз соціальної взаємодії.
2. Структура і функції політики.
3. Взаємовідносини політики з іншими сферами суспільства.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опишіть сутність предмета соціології політики. Поясніть, як політика виступає формою соціальної взаємодії.

У відповіді обов'язково:

- розкрийте поняття «соціальна взаємодія»;
- наведіть 2–3 приклади з сучасного суспільства;
- поясніть роль соціальних груп у політичних процесах.

Проаналізуйте структуру політики та її основні функції. Виконайте поетапно завдання із застосуванням інструментів ШІ:

➤ складіть схему (або таблицю) структури політики (суб'єкти, об'єкти, інститути, відносини);

➤ охарактеризуйте не менше 4-х функцій політики (регулятивна, інтегративна, мобілізаційна тощо);

➤ поясніть, як ці функції проявляються на практиці.

2. Проаналізуйте взаємовідносини політики з іншими сферами суспільства (економікою, правом, культурою, освітою) на прикладі конкретної ситуації.

Уявіть, що в державі відбувається економічна криза. Опишіть:

- як це впливає на політичні рішення;
- як політика, у свою чергу, впливає на економіку та інші сфери;
- які соціальні наслідки можуть виникнути.

Додатково: сформулюйте власні висновки щодо ролі політики в забезпеченні стабільності суспільства.

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке соціально-політична сфера суспільства та система політичних відносин?
2. У чому полягає предмет соціології політики та які її основні напрями дослідження?
3. Які існують політичні інститути та яка роль політичної культури в суспільстві?
4. У чому сутність влади, її легітимності та феномену політичного лідерства?
5. Що таке громадська думка, чим вона відрізняється від оціночного судження і настрою та яку роль відіграє в управлінні суспільством?

Рекомендована література до теми 7:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.
3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

ТЕМА 8. Конфлікт як форма суспільних відносин.

Семінарське заняття № 8 – 4 год.

Навчальна мета: сформування у майбутніх фахівців соціологічного мислення і культури, розуміння сутності й змісту складних соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, у виявленні причин та джерел їх виникнення, усвідомлення природи різних соціальних конфліктів та пошуку адекватних шляхів їх подолання й вирішення.

Питання до семінарського заняття

1. Основні теорії соціальної взаємодії.

2. Соціальні відносини та соціальні конфлікти.
3. Типологія конфліктів.
4. Структура, функції, причини та механізм соціального конфлікту.
5. Функції конфліктів.
6. Попередження та розв'язання конфліктів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізуйте соціальний конфлікт (побутовий, професійний або пов'язаний із діяльністю правоохоронців) за допомогою SWOT-аналізу.

- визначте S (сильні сторони) сторін конфлікту;
- окресліть W (слабкі сторони);
- проаналізуйте O (можливості) врегулювання;
- визначте T (загрози) ескалації;
- застосуйте інструменти ШІ (наприклад, ChatGPT або Google Gemini) для генерації можливих варіантів SWOT;
- порівняйте відповіді ШІ із власним аналізом;
- оцініть, наскільки ШІ враховує соціальний контекст і нюанси конфлікту;
- визначте, чи може ШІ бути надійним інструментом для аналізу конфліктів.

2. Застосуйте модель SARA для аналізу ситуації: у громадському місці виник конфлікт між громадянами та представниками влади через обмеження або перевірку документів.

- S (Scanning) – визначте проблему;
- A (Analysis) – проаналізуйте причини та інтереси сторін;
- R (Response) – запропонуйте дії для врегулювання;
- A (Assessment) – оцініть ефективність;
- змодельуйте кілька варіантів розвитку ситуації за допомогою ШІ;
- отримайте від ШІ альтернативні рішення для етапу Response;
- критично оцініть запропоновані ШІ дії (чи відповідають вони реальним умовам, законодавству, етичним нормам);
- визначте, де ШІ може допомогти, а де його використання є обмеженим.

Запитання для самоконтролю:

1. Які існують основні теорії соціальної взаємодії та як вони пояснюють соціальні відносини?
2. Що таке соціальний і юридичний конфлікт та яке співвідношення понять «конфлікт», «конфліктна ситуація» та «інцидент»?
3. Які критерії класифікації та типологія конфліктів, включаючи кримінальні конфлікти, їх елементи і стадії розвитку?
4. Які функції (позитивні й негативні) конфліктів та основні об'єктивні й суб'єктивні причини їх виникнення?
5. Які особливості розвитку конфлікту (латентна й відкрита стадії, фази) та способи його розв'язання, попередження і профілактики?

Рекомендована література до теми 8:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).
2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.
3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.
4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.
6. Семиступенева модель кризових комунікацій – слово, довіра, безпека : навч. посіб. / кол. авт. - Дніпро : ДДУВС. - Дніпро, 2025. - 112 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16801>.
7. Безпека громади в умовах воєнного стану : навч. посіб. / Кол. авт. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 258 с. <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16714>

ТЕМА 9. Соціологічні дослідження

Семінарське заняття № 9 – 4 год.

Навчальна мета: сформувати у здобувачів вищої освіти практичне розуміння сутності та можливостей соціологічних досліджень у професійній діяльності поліцейського; ознайомити їх з основними методами збору та аналізу соціальної інформації (опитування, спостереження, аналіз документів) для оцінки громадської думки, рівня довіри до поліції та стану правопорядку; розвинути навички використання результатів соціологічних досліджень для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і підвищення ефективності правоохоронної діяльності.

Питання до семінарського заняття

1. Поняття соціологічного дослідження.
2. Види соціальних досліджень.
3. Основні типи соціальних досліджень.
4. Програма соціального дослідження.
5. Функція програми соціологічного дослідження.
6. Конкретно-соціологічне дослідження.
7. Методи соціологічного дослідження.

Завдання для самостійної роботи

1. Здобувачам освіти пропонується скласти 4–5 простих запитань для короткого опитування громадян (наприклад: чи довіряють поліції? чи відчують себе у безпеці? чи зверталися за допомогою?). Необхідно визначити, кого саме опитувати (мешканців району, студентів тощо) та як це зробити (усно, через онлайн-форму). На основі відповідей (у групі) зробити короткий висновок: які проблеми бачать громадяни та що варто покращити в роботі поліції.

2. Здобувачам пропонується змодельована ситуація (наприклад, збільшення дрібних правопорушень у районі). Необхідно: – визначити, яку інформацію потрібно зібрати (думка мешканців, час і місце подій, типи правопорушень); – сформулювати 2–3 запитання для громадян; – використати інструмент штучного інтелекту (наприклад, для узагальнення відповідей або формулювання можливих причин ситуації). За результатами надати конкретні рекомендації для врегулювання ситуації.

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке соціологічне дослідження, які його різновиди та основні етапи проведення?

2. У чому полягає програма соціологічного дослідження та які її основні складові?

3. Які існують методи збирання первинної соціологічної інформації та як вони класифікуються?

4. У чому специфіка основних методів дослідження (аналіз документів, спостереження, експеримент, опитування) та їх місце в соціології?

5. Які особливості проведення опитування (анкетування, інтерв'ю, експертна оцінка) та використання психологічних методів у соціологічних дослідженнях?

Рекомендована література до теми 9:

1. Комих Н. Г. Соціологія в схемах і таблицях : навч. посіб. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 96 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16237> (дата звернення: 16.04.2026).

2. Комих Н. Г. Соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності : навч. посіб. / Н. Г. Комих ; МВС України, Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2022. 111 с.

3. Дембіцький С., Головаха Є., Степаненко В. Стресові стани населення України в контексті війни: досвід соціологічного вивчення. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 180 с.

4. Пономаренко Т. Соціологія : курс лекцій : навч. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/93c518d7-132a-471e-8951-47d27ac7612f> (дата звернення: 16.04.2026).

5. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник / за заг. ред. д.соц.н., проф. В. М. Пічі. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2026 – 422 с.

6. Семиступенева модель кризових комунікацій – слово, довіра, безпека : навч. посіб. / кол. авт. - Дніпро : ДДУВС. - Дніпро, 2025. - 112 с. URL:

<https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16801>.

7. Безпека громади в умовах воєнного стану : навч. посіб. / Кол. авт. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 258 с. <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16714>

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ:

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн- і офлайн-навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Онлайн-заняття для молоді: від старту до фінішу / Неля Лебідь, Юлія Бреус. - Дніпро, 2021. - 63 с.

3. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України від Міністерства цифрової трансформації. URL: <http://surl.li/vnsm>

4. Піжук О., Муравйов В. Цифрове суспільство як нова парадигма розвитку цивілізації XXI століття. *Věda a perspektivy*. 2022 №2. С.75-86. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/1206>

5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації від 17 січня 2018 р. № 67- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

6. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

7. Безпека громади в умовах воєнного стану : навч. посіб. / кол. авт. Дніпро: ДДУВС, 2025. 258 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16714>

8. Безпека громади в умовах воєнного стану : практикум / кол. авт. Дніпро : ДДУВС, 2025. 88 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16787>.

9. Семиступенева модель кризових комунікацій: слово, довіра, безпека / кол. авт. Дніпро : ДДУВС, 2025. 100 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16801>.

10. Словник термінів у сфері штучного інтелекту / Міністерство цифрової трансформації України. Київ, 2023. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/2/72/389a01ab0cc82040dfe172f94d1af720.pdf> (дата звернення: 14.04.2026).

11. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2163-19> (дата звернення: 14.04.2026).

12. Digital 2025: Ukraine. DataReportal. 2025. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-ukraine> (дата звернення: 14.04.2026).

13. Digital 2024: Ukraine. DataReportal. 2024. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-ukraine> (дата звернення: 14.04.2026).

Навчальне видання

Комих Наталія Григорівна

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ВИКЛАДАННІ
ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Методичні рекомендації
2-е видання

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *М. С. Касян*

Підп. до друку 26.05.2026. Формат 60×84/16. Гарнітура – Times New Roman.
Друк – цифровий. Ум.-друк. арк. 1,92. Обл.-вид. арк. 2,06.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024